

проблеми. – Львів, 2002; Кирилл Терлецкий, епископ луцкий и острожский [Портрет]. К портрету Кирилла Терлецкого // Киевская Старина. – 1884. – № 10. – С. 366-369; Кралюк П. Луцько-Острозький єпископ Кирило Терлецький: питання оцінки діяльності // Історія релігій в Україні. Праці XIII-ї міжнародної наукової конференції (Львів, 20-22 травня 2003 року). – Кн. I. – Львів, 2003. – С. 303-309; Левицкий О. Кирилл Терлецкий, епископ Луцкий и Острожский // Памятники русской старины в западных губерниях, издаваемое с высочайшего соизволения П. Н. Батюшковым. – Вып. 8. – С.-Петербург, 1885. – С. 308-341; Його ж. Южно-русские архиереи в XVI – XVII в. // Киевская Старина. – 1882. – Т. I. – С. 49-58; Лукьяненко В. И. Издания кирилловской печати XV-XVI вв. – Ленинград, 1973; Ричков П. А., Луц В. Д. Архітектурно-мистецька спадщина князів Острозьких. – Київ, 2002; Тесленко І. Боротьба за Остріг: князь Острозький проти острозького старости // Соціум. Альманах соціальної історії. – Вип. 3. – Київ, 2003. – С. 99-120; Його ж. Інкорпорація підострозьких володінь Луцької єпископії до Острозької волості в останній чверті XVIст. // Релігія і церква в історії Волині. Зб.-наука. праць / Під ред. В. Собчука. – Кременець, 2007. – С. 46-56; Тимошенко Л. Діяльність єпископа Кирила Терлецького на уряді Луцько-Острозької кафедри // Studia z dziejów i tradycji metropolii kijowskiej XII – XIX wieku / Red. A. Gil / Studia i materiały do dziejów chrześcijaństwa wschodniego w Rzeczypospolitej. – Т. 5. – Lublin, 2009. – S. 193-211; Його ж. Єпископ Кирило Терлецький: родовід і початок духовної кар'єри // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип. 9. – 2005. – С. 202-213; Його ж. Заповіти, смерть і поховання Кирила Терлецького // Там само. – Т. 11-12. – Дрогобич, 2008. – С. 467-483; Титов Ф. Кирилл Терлецкий // Богословская энциклопедия / Под. ред. Н. Н. Глубоковского. – Т. 10. – С.-Петербург, 1909. – Ствп. 401-403; Tiepłowa W. Eparchia pińsko-turowska przed unią brzeską (XV-XVI w.) // Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej. – Lublin, 2006. – S. 13-23.

Леонід Тимошенко

“Требник” (Острог, 1606)

Назва за титулом “Молитовникъ, имѣа въ себѣ црковнаа послѣдованіа. ѿ стыхъ апл въ прежде. потоже ѿ стыхъ и бго носныхъ ѿць, въ различныхъ временахъ преданна”. Вихідні відомості зазначені на титулі “Въ бго спасаемо градъ Устрозь, в лѣто созданіа мира зрді [7114], а ѿ рожества Хва ахс [1606] выдржкованыи”.

Складається із 252 нумерованих аркушів. Сигнатура позначена кириличними цифрами, перший зошит без сигнатури; немає зошита із сигнатурою θ [9]. Формат видання – 4°, рядків – 17 і 25, друк у 2 фарби, шрифти: 10 рядків – 84 і 52 мм. Гравюри: герб князя В.-К. Острозького на звороті титулу. Рамка на титулі. Заставки: 14 із 6-ти дощок. Кінцівки: плетінка 1, набірних 8, трьох різних малюнків. За змістом це “Требник” – літургійне видання, що складається із чинів та молитов на повсякденні потреби – хрещення, вінчання, поховання, освячення житла, води і т. д.

На останньому аркуші під текстом “Конецъ молитвникоу”. Передмова підписана “Даміан недостойной презвитер”, тобто Д. Наливайко.

Видання рідкісне – відомо 5 примірників, здебільшого неповних.

Склад видання: титульний аркуш, герб князя В.-К. Острозького на звороті титулу; “Предмова до того, кому надлежит таа книга” – арк. [2-4] I рах.; “У шщеніє водѣ” – арк. [1-13] II рах.; “Чинъ бываемый на блгословеніє новомѣ храмѣ” (назва в колонтитулі) “У шщеніє домоу” – арк. [14-15] II рах.; “Послѣдованіє просвѣщеніа стыхъ бгоявленіи” – арк. [16-32] II рах.; “Молитва женѣ родившой” (колонтитул “Млитвы женамъ”) – арк. [32-35] II рах.; “Послѣдованіє еже створити штроча

вглашенно и крѣтити то” (колонтитул “Чинь крещенію”) – арк. [36-55] II рах.; “Млїтвы женѣ по чотыредести днехъ” – [56-61] II рах.; “Послѣдованіе бываемое вбръченію” (колонтитул “Чинь вбръченію”) – арк. [62-64] II рах.; “Чинь вѣнчанію” (колонтитули “Чинь вѣнчанію”, “Чинь двобрачны”) – арк. [65-82] II рах.; “Чинь исповѣданію” – арк. [83-94] II рах.; “Послѣдованіе стго Єлеа, сирѣчь маслосщеніа” (колонтитули “Чинь маслосщенію” “Маслосщеніе”) – арк. [94 зв.-140] II рах.; “Послѣдованіе погрѣбанію мирꙋскимъ члкомъ” (колонтитул “Чинь погрѣбанію”) – арк. [141-173] II рах.; “Чинь погрѣбанію младенческомоу” (колонтитул “Погрѣбаніе младенческое”) – арк. [173 зв.-176] II рах.; “Послѣдованіе бываемо на^д коливомъ ѡ оусопшихъ” (колонтитул “Канонъ на^д коливомъ”) – арк. [177-188] II рах.; “Чинь братотворенію” – арк. [188 зв.-195] II рах.; “Чинь егда ключитса въскорѣ вельми больномоу дати причастіе” – арк. [196-199] II рах.; [Місяцеслов] – арк. [199 зв.-211] II рах.; “Подобаеть вѣдати” (колонтитул “Молитвы”) – арк. [211 зв.-225] II рах.; “В не^длю стѣа па^ддеса^тница” (колонтитул “Молитвы па^ддесатные”) – арк. [226-247] II рах.; “Чинь ѡ трестомъ” – арк. [248] II рах.

Місце зберігання: Україна – Київ, (НБУВ, НІБУ), Львів (ІМ); Росія – С.-Петербург (РНБ – 2 прим.).

Каталоги стародруків: Быкова Т. А. Каталог изданий Острожской типографии и трех передвижных типографий. – Ленинград, 1972. – № 18. – С. 39-40; В помощь составителям сводного каталога старопечатных изданий кирилловского и глаголического шрифтов: Метод. указания: Славянская кирилловская печатная книжность XV – первой четверти XVII в. / Сост. Ю. А. Лабунцев. – Москва, 1982. – № 23. – С. 27; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам’ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. – Львів, 1981. – Кн. I (1574-1700). – № 68. – С. 34; Каратаев И. П. Хронологическая роспись славянских книг, напечатанных кирилловскими буквами. 1491-1730. – С.-Петербург, 1861. – № 184, 185. – С. 30; Каталог славяно-русских книг церковной печати библиотеки А. И. Кастерина / Сост. В. Ундольский //

Чтения Общества истории и древностей российских при Московском университете. – 1848. – Т. 9. – № 71. – С. 101; Кириличні стародруки 15-17 ст. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського: Каталог / Уклад. Н. П. Бондар, Р. Є. Кисельов, при уч. Т. М. Росовецької. – Київ, 2008. – № 449. – С. 108; Максименко Ф. П. Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у львівських збірках. – Львів, 1975. – № 197. – С. 37; Петров С. О., Бірюк Я. Д., Золотарь Т. П. Славянские книги кирилловской печати XV-XVIII вв.: Описание книг, хранящихся в Государственной публичной библиотеке АН УССР. – Киев, 1958. – № 48. – С. 31; Свенціцький І. – № 244(185). – С. 72; Ундольский В. М. Очерк славяно-русской библиографии. – Москва, 1871. – № 162. – Ствп. 25.

Література: Ісаєвич Я. Д. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів, 2002. – С. 136; Його ж. Пресники першопечатника. – Москва, 1981. – С. 17; Мицько І. З. Острозька слов’яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 128.

*Наталія Бондар,
Микола Ковальський*

Тучемський Михайло
(* 5 (17).09.1872, с. Понебель
Ровенського повіту Волинської
губернії – † 23.04.1945 р., м. Кременець
Тернопільської області)

Православний священик, церковно-громадський і освітній діяч на Волині кінця XIX – першої половини XX ст., публіцист, краєзнавець, дослідник і зберігач острозької давнини. Закінчив Волинську духовну семінарію в Кременці (1893). Учителював і працював священиком у Кременецькому повіті. З 1904 р. – наглядач (“наблюдатель”) церковно-парафіяльних шкіл Острозького повіту і священик *Богоявленського собору* в Острозі. Ініціатор створення *Братства імені князів Острозьких* (1909), реставрації замку князів *Острозьких* (1913-1914), відкриття в ньому історичного музею (11 (24) серпня